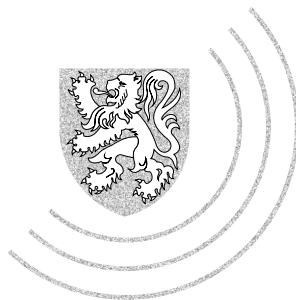

V L A A M S   P A R L E M E N T

stuk   **405** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op   2 maart 2010 (2009-2010)

Gedachtewisseling

met Boeren op een Kruispunt

Verslag

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door mevrouw Tine Eerlingen

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jos De Meyer.

Vaste leden:

de heren Lode Ceysens, Jos De Meyer, mevrouw Tinne Rombouts, de heer Jan Verfaillie;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Stefaan Sintobin, mevrouw Linda Vissers;
de heer Karlos Callens, mevrouw Lydia Peeters;
de heer John Crombez, mevrouw Els Robeyns;
de heer Mark Demesmaeker, mevrouw Tine Eerlingen;
de heer Marc Vanden Bussche;
de heer Dirk Peeters.

Plaatsvervangers:

de heren Robrecht Bothuyne, Jan Durnez, Marc Van de Vijver, Johan Verstreken;
de heren Pieter Huybrechts, Chris Janssens, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de heer Bart Tommelein, mevrouw Mercedes Van Volcem;
de heren Marcel Logist, Bart Martens;
de heren Matthias Diependaele, Jan Peumans;
de heer Ivan Sabbe;
de heer Hermes Sanctorum.

INHOUD

1. Toelichting door de heer Riccy Focke, coördinator van Boeren op een Kruispunt.....	4
2. Bespreking	8
2.1. Oorzaken van de problemen	8
2.2. Wachttijden en doorverwijzingen.....	8
2.3. Vergelijking met andere sectoren.....	9
2.4. Buitenlandse organisaties en Europese aanpak	9
2.5. Generatie en verdoken armoede.....	10
2.6. Subsectoren	11
2.7. Familiale bedrijven	11
2.8. Sociale maatregelen	11
2.9. Financiering.....	12
2.10. Maatregelen op korte termijn	13

Op 3 februari 2010 organiseerde de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een gedachtewisseling met de heer Riccy Focke en de heer Dirk Lips, respectievelijk coördinator en voorzitter van Boeren op een Kruispunt vzw, over de ondersteuning van land- en tuinbouwers in moeilijkheden.

1. Toelichting door de heer Riccy Focke, coördinator van Boeren op een Kruispunt

Boeren op een Kruispunt was een idee van de vorige minister van Landbouw, de heer Leterme. In de beleidsbrief 2006 werd al aandacht besteed aan bedrijven die hun weg niet vinden in de normale land- en tuinbouw van vandaag met noodzakelijke investeringen. In 2006 werd beslist om een hulporganisatie op te richten voor boeren in moeilijkheden. Op 11 januari 2007 werd de vzw effectief opgericht door de landbouworganisaties.

Boeren op een Kruispunt zoekt naar oplossingen en niet naar schuldigen. Dat is het uitgangspunt voor alle activiteiten. De vzw is een vertrouwenspersoon voor mensen in problemen, dus discretie is bijzonder belangrijk.

Vanaf 1 januari 2010 is de volledige organisatie gedigitaliseerd en komen alle gegevens uit het Customer Relationship Management (CRM) en kunnen de mogelijke problemen en aandachtspunten nog sneller in kaart gebracht worden.

Boeren op een Kruispunt hamert er telkens op dat de noodzakelijke competenties om succesvol te zijn in de land- en tuinbouw niet meer in één hoofd geraken. Waar het voor vader nog volstond om hard te werken, moet men vandaag hard en efficiënt werken, zeer goed zijn in administratie, financieel, technisch en personeelsbeheer, kunnen inspelen op steeds sneller veranderende maatschappelijke normen en vragen en goed functioneren binnen het gezin. Dat is een zeer moeilijke opdracht.

80 percent van de bedrijven is daar evenwel steeds in geslaagd. Door de grondstoffen-crisis van het voorbije jaar werden de veehouders geconfronteerd met een extra kost van 150.000 euro. Voor de glastuinbouw betekenden de hoge energieprijzen dat 1 hectare tomatenserres verwarmen plots 100.000 euro meer kost. Voor de melkveehouderij was er een serieuze impact van de wereldmarkt, waardoor een bedrijf dat 500.000 liter produceert plots 75.000 euro minder verdiende.

Dat leidt tot psychosociale en bedrijfseconomische problemen. Uit ervaring is duidelijk dat beide effecten elkaar beïnvloeden. Bedrijfsleiders die niet goed in hun vel zitten, krijgen bedrijfsproblemen en op bedrijven met financiële problemen komt ook het welzijn van de boer in het gedrang.

Het doel van de vzw is ‘het welzijn van boeren en tuinders verhogen’. Dat werd al snel beperkt tot boeren en tuinders in moeilijkheden, maar aangezien vandaag wel 50 percent van de land- en tuinbouw in moeilijkheden zit, wordt gefocust op boeren en tuinders in crisis.

Boeren op een Kruispunt heeft drie taken: sensibiliseren, individuele hulp verlenen en preventie. De hulporganisatie is niet bedoeld voor de goeddraaiende bedrijven, maar voor de bedrijven die het echt nodig hebben. De vzw is actief in heel Vlaanderen en op drie jaar tijd werd 2 percent van de land- en tuinbouwbedrijven bezocht. In elke provincie is dat aandeel even groot.

Wat betreft sensibilisering heeft Boeren op een Kruispunt 125 referenties gekregen in de pers. De media worden een beetje afgehouden, om te voorkomen dat de geregistreerde problemen gemarginaliseerd zouden worden. Het beeld mag niet ontstaan dat de landbouw het goed stelt, maar enkele bedrijven in de problemen zitten. Er werden 10.000 fol-

ders verspreid op vergaderingen en beurzen. Een landbouwbank heeft vorige zomer een enquête gehouden, met als resultaat dat 57 percent van de land- en tuinbouwers de vzw kent.

90 percent van de beschikbare tijd gaat naar individuele hulp. Er gaat zo weinig mogelijk tijd naar administratie en registratie. Die hulp situeert zich op drie vlakken: psychologisch, juridisch en bedrijfstechnisch. 190 gezinnen hebben thuis een psycholoog op bezoek gekregen op kosten van de vzw. Het zijn psychologen die gewend zijn om op een landbouwbedrijf te komen en weten welke problemen zich kunnen voordoen. Er kwamen 45 meldingen van zelfmoordneigingen, 50 keer werden zware relatieproblemen geregistreerd en 130 keer moest de hulp zich concentreren op herstel van het zelfvertrouwen. Daarnaast zorgt de manier van werken ook voor psychosociale ondersteuning. Door de vakkennis van de vzw kan worden gewerkt aan het zelfvertrouwen van boeren.

De juridische steun betreft uitleg over crisispremies en faillissement. Het is een probleem dat ook veel advocaten niet weten dat boeren failliet kunnen gaan. Mensen worden ingelicht over mogelijke pensioenaanvragen en ondersteund bij stopzetting.

Het is heel moeilijk om mensen opnieuw op weg te krijgen als niet duidelijk is waar ze staan. Er wordt dus ook telkens gekeken naar het bedrijf en een bedrijfsanalyse doorgevoerd. Bedrijven die forfaitair worden belast, hebben niet altijd zicht op hun balans, de waarde van hun bedrijf en mogelijke kasplanning. Boeren op een Kruispunt tracht alle elementen van het bedrijf op papier te krijgen en uit te leggen wat wel of niet mogelijk is.

Voor 433 bedrijven werd de leeftijd van de aanvrager geregistreerd. Er zijn bijvoorbeeld mensen van 65 jaar die niet op pensioen durven, uit vrees dat ze niet zullen rondkomen. Zij komen met vragen hoe ze een pensioen kunnen aanvragen, maar toch nog iets kunnen bijverdienen. De gemiddelde leeftijd van de aanvragers bedraagt 48 jaar.

Van de geregistreerde bedrijven bij Boeren op een Kruispunt zijn er veertien pluimveebedrijven, met gemiddeld 41.000 leghennen en 22.000 braadkippen. Vooral in 2007-2008 kwamen er veel aanvragen van deze bedrijven. Vandaag zijn de prijzen wat hoger, dus hopen ze dat de geleden verliezen snel gecompenseerd kunnen worden. Er zijn 127 bedrijven met vleesvarkens geregistreerd, met gemiddeld bijna 800 dieren, 104 bedrijven met zeugen, met gemiddeld 173 dieren en 127 melkveebedrijven, met een gemiddeld melkquotum van 365.000 liter. Daarnaast zijn er ook 62 glastuinbouwbedrijven geregistreerd, met een gemiddelde oppervlakte van 12.000 vierkante meter.

Deze cijfers tonen aan dat de bedrijven die bij Boeren op een Kruispunt aankloppen dicht bij de gemiddelde bedrijfsgrootte voor de verschillende sectoren zitten. De vzw is dus niet specifiek actief bij kleine bedrijven. Alle soorten bedrijven kunnen in de problemen komen, ook technisch goed functionerende bedrijven.

Er hebben zich 44 bedrijven bij de vzw aangemeld die meer dan 750.000 euro schulden hebben. De trendlijn toont dat er steeds hogere schulden zijn. Dat is misschien te verwachten met een grondstoffen-, energie- en bankencrisis, maar het is verontrustend dat het aandeel kortlopend krediet of leverancierskrediet stijgt. Meer dan 25 percent van het vreemd kapitaal is onmiddellijk opeisbaar door leveranciers of banken. Dat betekent dat zodra de prijzen stijgen heel wat bedrijven nog één of twee jaar nodig hebben om de leveranciersschulden weg te werken. Die historische verliezen zorgen ervoor dat mensen onder gigantische druk staan. Gemiddeld is 125.000 euro onmiddellijk opeisbaar. Als ondernemer constant vrezen of de leveranciers en banken dat gaan blijven dulden, zorgt voor bedrijfs- en persoonlijke problemen.

Boeren op een Kruispunt werkt ook aan preventie. In vergaderingen worden de ervaringen doorgegeven, om ervoor te zorgen dat mensen niet in de problemen zouden komen. Op drie jaar tijd werden 250 vergaderingen gegeven. In een cursus van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) voor OCMW-medewerkers heeft Boeren op een Kruispunt ook een plaats gevonden, samen met Tussenstap, een UNIZO-organisatie (UNIZO: Unie van Zelfstandige Ondernemers) voor ondernemers in moeilijkheden, en EFREM, een vzw uit West-Vlaanderen die zelfstandigen in moeilijkheden begeleidt. Het OCMW moet er zich van bewust zijn dat bij de aanmelding van een zelfstandige ook hulp noodzakelijk is. Er wordt toegelicht wat het OCMW kan doen, met de bedoeling dat er binnen enkele jaren in elk OCMW een medewerker is die weet hoe de zaak moet worden aangepakt als zelfstandigen zich aanmelden. Ook via de pedagogische raad voor de land- en tuinbouwscholen wordt aan leraren economie duidelijk gemaakt dat er studenten zullen zijn die onderpresteren omdat er thuis serieuze problemen zijn.

Op 28 maanden heeft de website van de vzw 63.000 bezoeken gehad van 35.000 unieke computers en werden 300.000 pagina's gedownload.

Boeren op een Kruispunt heeft via de partners die de vzw hebben opgericht – Boerenbond, Algemeen Boerensyndicaat (ABS), KVLV-Agra en Cera – een netwerk uitgebouwd. Ook van armoedeorganisaties komt regelmatig de vraag om mee te zoeken naar oplossingen voor problemen.

Er zijn ook contacten met collega-organisaties in Duitsland, Wallonië, Frankrijk en Zwitserland om ervaringen uit te wisselen. In mei 2011 zal het Europees eindcongres in Vlaanderen plaatsvinden. Daarnaast zijn er nog directe contacten met collega's in Groot-Brittannië en Nederland, om zoveel mogelijk middelen te besparen door oplossingen van elders te kopiëren.

Boeren op een Kruispunt wijst ook op een aantal aandachtspunten. Er zijn nog regelmatig boeren en tuinders die arbeidsongeschikt zijn, maar niet goed weten welke sociale oplossingen daarvoor bestaan. De vrijstelling van sociale bijdragen is niet bekend bij zelfstandigen. Soms kan door deze vrijstelling aan te vragen het inkomen verdubbelen. Veel land- en tuinbouwers krijgen verkeerdelijk de informatie dat ze geen recht hebben op een studiebeurs, omdat altijd wordt gewezen op een te hoog kadastraal inkomen. In de reglementering staat evenwel duidelijk dat het onroerend goed dat gebruikt wordt voor beroepsdoeleinden niet wordt meegerekend. Veel boeren weten dat niet.

Een netwerk van boekhouders heeft op advies van een ziekenfonds bij de belastingaangifte getest welke boeren en tuinders recht hebben op een Omnio-statuuut. Heel veel mensen hadden hier recht op, waardoor dit door boekhouders de komende jaren systematisch gecontroleerd zal worden bij de aangifte. Van de crisispremie wordt sterk gebruik gemaakt. Bedrijven die nog niet beslissen om te stoppen, maar het gevaar lopen failliet te gaan, hebben recht op een crisispremie van 1178 euro per maand. Het is opvallend dat de aanvraag vlot in te vullen is en dat vrij vlot wordt beslist. Een aantal bedrijven danken een deel van hun gezinsinkomen aan deze crisispremie.

Het overbruggingskrediet is goedgekeurd. Land- en tuinbouwers kunnen 50 percent van hun operationele kosten gefinancierd krijgen door een bank, met rentesubsidie en overheidswaarborg. Daar zal zeer gretig gebruik van gemaakt worden. De verwachting is dat leveranciers hun klanten zullen inlichten over de gunstige voorwaarden voor een overbruggingskrediet, om hun vorderingen te kunnen innen.

Het is verbazend hoe hoog de communicatiekosten soms zijn. Een boer moet bereikbaar zijn, dus communicatie is belangrijk. Maar het deel van het budget van bedrijven in nood dat gaat naar telefoon, internet en gsm is enorm.

Hetzelfde geldt voor de energiekosten. Voor een privépersoon kan de energietoevoer niet worden afgesloten. Er is altijd een minimumgarantie. Voor bedrijfsgebruik kan de toevoer volledig worden afgesloten, ook al zitten er dieren in de stal waarvoor elektriciteit nodig is. Bij 90 percent van de boeren en tuinders is er maar één teller, dus privé- en bedrijfsgebruik samen. Als er bedrijfsgebruik is, wordt ook de privétoevoer afgesloten. Deze situatie geldt ook voor alle middenstanders met betalingsachterstelling die privé- en bedrijfsgebruik combineren.

Boeren op een Kruispunt heeft voor de nabije toekomst een aantal acties gepland. Fondsenwerving op lange termijn is dringend nodig, om de dienstverlening vol te kunnen houden. Tot nu toe was de discretie totaal en werden mensen nooit met elkaar in contact gebracht. Om tijd en middelen optimaal te benutten, zal worden gestart met lotgenotenvergaderingen, om de mensen in groep te informeren over nieuwe oplossingen.

Aangezien het duidelijk is dat de noodzakelijke competenties om succesvol te zijn niet in één hoofd geraken, is het belangrijk om als koppel het bedrijf te kunnen leiden. Als iemand alleen aan al die verwachtingen moet voldoen, ontstaan er bijkomende problemen. Aan soloboeren moet worden uitgelegd dat het niet simpel is om het bedrijf uit te bouwen zoals ze verwachten.

De vzw is bezig met een onderzoek rond administratie. Er werden 500 enquêtes verzameld over de organisatie van de administratie van de bedrijven, wat geïnformatiseerd is en wat kan verbeteren. In maart zullen de resultaten aan de beleidsmakers bezorgd worden, met de vraag om de administratie toch wat te vereenvoudigen.

Aangezien er zeer veel werk is, is de vzw steeds op zoek naar vrijwilligers.

Boeren op een Kruispunt heeft een basisfinanciering van de Vlaamse overheid, wat goed is voor tweederde van het budget. De Koning Boudewijnstichting heeft gezorgd voor startgeld, gedurende drie jaar is er steun van Cera, er is steun van Boerenbond en er is een aanvraag gedaan bij de Vereniging van Vlaamse Provincies om de werkingsmiddelen aan te vullen. De werkbezoeken aan Duitsland en Frankrijk zijn budgetneutraal, want daarvoor is een Grundtvig-project goedgekeurd in het kader van het Europees programma 'Een leven lang leren'. Als de vzw zijn activiteiten wil volhouden, moeten toch andere financieringsbronnen gezocht worden.

Op drie jaar tijd kreeg Boeren op een Kruispunt 686 aanmeldingen. De eerste verwachting was 50 aanmeldingen op jaarbasis, maar het zijn er veel meer geworden. In dezelfde periode werden 250 presentaties gegeven. Per jaar is er 1800 uur telefonisch contact met de adviesvragers, zeven dagen op zeven. Er worden per jaar 1000 bedrijfsbezoeken afgelegd en 190 gezinnen werden begeleid door psychologen.

Er is een redelijk grote groep mensen die adviesvrager blijven. Op basis van hun voor geschiedenis hebben zij een denkpatroon ontwikkeld dat maatschappelijk niet echt meer aanvaard wordt. Zij vinden geen aansluiting meer met de gangbare voorlichting en hulpverlening en voelen zich enkel nog door Boeren op een Kruispunt begrepen. Zij willen ook niet zomaar verandering aanvaarden. Er wordt dan gewezen op de maatschappelijk aanvaarde oplossingen, maar zij komen terug naar de vzw.

Adviesverlening voorkomt excessen en effecten van crisis die nadelig zijn voor het individu, het bedrijf, de sector en misschien ook voor de hele maatschappij. Boeren op een Kruispunt is actief bij 2 percent van de land- en tuinbouwers, maar door de begeleiding en de opvolging van mensen in problemen is er een serieuze maatschappelijke return.

2. Bespreking

2.1. Oorzaken van de problemen

Mevrouw *Tine Eerlingen* vraagt of de psychologische hulp die geboden wordt meestal nodig is door de financiële problemen of heel diverse oorzaken heeft.

De heer *Dirk Lips* verduidelijkt dat de oorzaken divers zijn, maar de eerste oorzaak toch dikwijls financiële problemen zijn.

Ook mevrouw *Els Robeyns* vraagt of er zicht is op de voornaamste oorzaken waardoor bedrijven in de problemen geraken. Gaat het om puur financiële problemen of zijn de solobedrijven niet werkbaar wegens de stijgende complexiteit?

De heer *Karlos Callens* duidt dat Boeren op een Kruispunt start als er problemen zijn. Is er zicht op de belangrijkste oorzaken bij bepaalde landbouwers? Uiteraard kunnen de te lage prijzen een rol spelen, maar het zou ook kunnen dat de boeren te veel betaald hebben voor de overname. Slecht beheer en een te kleinschalig bedrijf kunnen nog andere oorzaken zijn.

De heer *Dirk Lips* schetst dat het grootste probleem vorming is. Bij 80 percent van de bedrijven in moeilijkheden is de oorzaak dat ze niet goed genoeg zijn om vandaag boer te zijn. De belangrijkste raad aan jongeren die starten: zorg ervoor dat je de stiel kent. Dat is de kern van de zaak.

Iedereen mag vandaag boer worden. Er zijn veel sectoren waar dat niet meer kan. Volgens de heer *Lips* zou dat ook in de landbouwsector al lang niet meer mogelijk mogen zijn.

Volgens de heer *Jos De Meyer* werd de landbouwsector over een langere periode steeds geconfronteerd met armoede, crisissen en verdoken armoede. Maar de voorbije twee jaar heeft de crisis het probleem scherper gesteld. De spreker vraagt of de huidige situatie vergelijkbaar is met vorige crisismomenten. Niet als pleidooi om er niets aan te doen, maar om te duiden dat het probleem, jammer genoeg, van alle tijden is. De vzw heeft de grote verdienste om een aantal signalen beter op te vangen en er iets aan te doen. Daardoor is er ook vanuit het beleid meer aandacht dan vroeger voor het probleem. De bedragen waar het vandaag over gaat, zijn niet vergelijkbaar met de vorige decennia.

Het antwoord is volgens de heer *Dirk Lips* complexer, maar simpel gezegd is de crisis nu erger, want de kapitaalintensiviteit is enorm toegenomen. In de gezinslandbouw is het de doelstelling dat op het einde van de rit het vermogen volledig eigen vermogen is. Dat kon nog in 1970, maar dat kan vandaag niet meer. Door het hele gezin hard te laten werken, kan niet meer voldoende kapitaal verzameld worden om een hedendaags gemiddeld landbouwbedrijf in eigen vermogen te krijgen.

2.2. Wachttijden en doorverwijzingen

Zijn er wachttijden of kunnen de mensen vrij snel geholpen worden, wil mevrouw *Tine Eerlingen* weten. Wordt ook doorverwezen naar andere instanties of biedt de vzw zelf alle hulp?

De heer *Dirk Lips* beklemtoont dat tot op vandaag binnen 48 uur na de oproep iemand van de vzw ter plaatse afstapt. De intakes worden zo veel mogelijk met twee gedaan. Het grote probleem is dat meestal de vrouw belt met het probleem, maar de man het niet mag weten. Zeker dan is met twee de intake doen belangrijk, want twee mensen horen sowieso meer, waardoor een juistere analyse wordt gemaakt. Wie de stiel kent, weet wat de problemen zijn als hij door de stal loopt. Daaruit leert men veel meer dan uit de boekhouding.

De medewerkers van de vzw moeten de kengetallen kennen, om snel te zien of het een probleem van management is of niet en de situatie oplosbaar is of niet.

De heer *Karlos Callens* vraagt of mensen ook worden aangezet om naar het OCMW te stappen, zodat ze begeleid kunnen worden op een manier die de vzw misschien minder bekend is. Zijn er ook meldpunten bij de grondstoffenleveranciers? Kunnen, mogen of willen leveranciers melding maken van landbouwers die in de problemen zitten? Misschien is het ook interessant dat aan Boeren op een Kruispunt kan worden voorgesteld om aan een bepaalde landbouwer een bezoek te brengen, want er is wel een drempel voor de boeren zelf.

De heer *Dirk Lips* benadrukt dat Boeren op een Kruispunt nooit naar een boerderij gaat omdat een schuldeiser heeft gezegd dat de vzw eens moet langsgaan. Het gebeurt wel dat bijvoorbeeld een veevoederfirma tegen een boer zegt dat hij contact moet opnemen met Boeren op een Kruispunt of anders onmiddellijk moet betalen. Er zijn dus geen meldpunten bij de leveranciers.

Doorverwijzen betekent dat de mensen nog eens opnieuw hun probleem moeten uitleggen. Boeren op een Kruispunt komt en helpt. In plaats van door te verwijzen wordt informatie verzameld om de hulp zelf te organiseren. Als wordt doorverwezen, is het begeleid en enkel omdat de vzw ervan overtuigd is dat de mensen daar beter geholpen kunnen worden.

2.3. *Vergelijking met andere sectoren*

Is er zicht op de verhouding van de problemen ten opzichte van de hele sector en de vergelijking met andere sectoren, vraagt mevrouw *Tine Eerlingen*.

De heer *Jos De Meyer* vraagt of de situatie in de land- en tuinbouw te vergelijken is met sectoren zoals visserij, bouw en slagers. Worden die sectoren op een gelijkaardige manier met dergelijke problemen geconfronteerd? Gaat het over heel specifieke problemen door de aard van de bedrijven in de land- en tuinbouwsector? Welke elementen zijn gemeenschappelijk met andere zelfstandige bedrijven en kmo's?

De heer *Dirk Lips* stelt dat de vzw te weinig de andere sectoren kent om hierop te antwoorden. Waarschijnlijk is er in landbouw meer kapitaal nodig dan bij andere kleinschalige, familiale zelfstandigen, wat een extra probleem is.

De heer *Riccy Focke* voegt eraan toe dat uit contacten met Tussenstap, UNIZO en EFREM blijkt dat andere sectoren met minder grote bedragen worden geconfronteerd. Andere zelfstandigen zijn dikwijls ook niet zo sterk verbonden met het bedrijf. Er is eerst de predestinatie om boer te worden en jarenlang werden de problemen alleen opgelost, maar dan blijkt dat het niet voldoende is. Als het hele gezin betrokken is bij het landbouwbedrijf, is dat psychosociaal een andere problematiek.

De heer *Dirk Lips* is ervan overtuigd dat alles meer en beter in kaart gebracht moet worden. Daarom heeft de vzw ook een kleine investering gedaan in een registratiesysteem.

2.4. *Buitenlandse organisaties en Europese aanpak*

Er wordt verwezen naar collega's in het buitenland, haalt mevrouw *Tine Eerlingen* aan. Zijn de organisaties daar vergelijkbaar qua schaal en werking?

De heer *Riccy Focke* licht toe dat de Franse organisatie 'Solidarité Paysans' al twintig jaar bestaat, 60 werknemers heeft en meer dan 1000 vrijwilligers. Gelet op de kleine landelijke dorpen en de betrokkenheid van het beleid bij de landbouw, is het in Frankrijk niet moei-

lijk om vrijwilligers te vinden. In Duitsland zijn de organisaties over de Länder verdeeld. De middelen gaan daar van de overheid naar de kerk, die advies verleent bij mensen in problemen, met concentratie op psychosociale problemen. De bedrijfsanalyses gebeuren door de overheid. In Wallonië is 'Agricole Wallonie' actief. Voor 14.000 land- en tuinbouwers zijn er negen medewerkers, met een overheidssteun van 379.000 euro. In Nederland is er een hulporganisatie bij een landbouworganisatie en een los van de landbouworganisaties, wat zorgt voor concurrentie. Het Engelse 'Farmers Crisis Network' is vooral gericht op administratie. Het is goed om de andere organisaties te kennen en van elkaar te leren, ook al zijn er op het eerste gezicht grote verschillen.

Volgens mevrouw *Cindy Franssen* wordt terecht de link gelegd met andere Europese landen. Misschien kunnen in het kader van het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie en het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting een aantal aanbevelingen gebeuren voor de aanpak van armoede bij landbouwers.

Het Belgisch voorzitterschap van de EU kan zeker een bijdrage leveren aan de strijd tegen armoede bij landbouwers. Voor de heer *Dirk Lips* moet dan wel meer aan preventie dan aan curatieve maatregelen gewerkt worden. Europa heeft de volgende tientallen jaren een grote rol te spelen in de wereldvoedselvoorziening. We beschikken over een groot deel van de vruchtbare landbouwgrond. Als we daarmee ook voor energie- en zetmeelproductie moeten zorgen, evolueren we naar een tekortmarkt op wereldschaal.

De heer *Riccy Focke* vult aan dat de Europese organisaties een planning hebben gemaakt om regelmatig te overleggen en in mei 2011 een eindverslag te maken, waar andere landen zich op kunnen baseren om iets te organiseren. Die timing loopt niet gelijk met het Belgisch voorzitterschap, maar ideeën worden wel doorgegeven.

2.5. *Generatie- en verdoken armoede*

Mevrouw *Cindy Franssen* duidt dat Boeren op een Kruispunt de armoedeproblematiek bij landbouwers op een multidisciplinaire manier aanpakt. Naast problemen op het vlak van gezondheidszorg, onderwijs en financiële en psychologische problemen zijn er typische bedrijfstechnische en juridische elementen waardoor de groep van landbouwers in crisis steeds maar toeneemt. De problematiek is nog iets complexer dan bij andere mensen in armoede. Bij landbouwers die in de armoede terechtkomen, zien we ook vaak generatiearmoede. Heeft Boeren op een Kruispunt er zicht op of er een evolutie is naar generatiearmoede?

De heer *Dirk Lips* beaamt dat er altijd generatiearmoede zal zijn. De oorzaak is niet genetisch, maar vorming ligt aan de basis. Als kind gestimuleerd worden om vorming en onderwijs belangrijk te vinden, hangt natuurlijk af van de vorige generatie.

Mevrouw *Cindy Franssen* verduidelijkt haar bezorgdheid dat een hoge schuldenlast de mogelijkheden van een hele generatie hypothekeert.

De heer *Dirk Lips* wijst in dat kader op foute overnames, waarbij de kinderen het bedrijf overnemen om de ouders te laten sterven zonder grote schulden.

Er werd verwezen naar een moeilijk toegankelijke doelgroep, die telkens opnieuw hervalt. Volgens mevrouw *Cindy Franssen* is er steeds een groep generatiearmen die telkens opnieuw hervalt. Hier moet blijvend aandacht voor zijn, want er zullen steeds mensen zijn die bijvoorbeeld de stress in het gewone arbeidscircuit, welke job ze ook doen, niet aankunnen.

Mevrouw Franssen beklemtoont dat er ook op het platteland verdoken armoede is. Er zijn heel wat landbouwers in armoede die de stap niet durven zetten of veel te laat. Hoe kan daaraan worden verholpen?

Verdoken armoede op het platteland is er uiteraard. Of het aandeel groter is dan in de steden kan de heer *Dirk Lips* niet zeggen. Aangezien men zelf in de basisbehoeften kan voorzien, is die armoede dikwijls niet zichtbaar.

De heer *Jos De Meyer* houdt een pleidooi om de verdoken armoede wetenschappelijk beter in kaart te brengen, om een effectief preventief beleid te kunnen voeren.

De heer *Dirk Lips* is ervan overtuigd dat Boeren op een Kruispunt inzake wetenschappelijk onderzoek met het kleinste budget voor de meeste data kan zorgen.

2.6. Subsectoren

Mevrouw *Els Robeyns* benadrukt dat Boeren op een Kruispunt heel zinvol werk levert en dat de nood tamelijk hoog is. Het aantal steunvragen neemt toe. Dat is waarschijnlijk gekoppeld aan de crisis. Zijn er vanuit bepaalde sectoren meer hulpaanvragen?

De heer *Dirk Lips* licht toe dat, met uitzondering van de middelgrote glastuinbouw, geen subsectoren oververtegenwoordigd zijn. Ook niet als er door de slechte prijzen in een subsector meer aanvragen worden verwacht.

De heer *Riccy Focke* vult aan dat op het moment dat in een bepaalde sector de prijzen heel slecht zijn er even meer aanvragen komen, maar als de prijzen opnieuw wat stijgen, verdwijnt die piek. Er zijn dus geen duidelijke lijnen in te trekken.

De heer *Dirk Peeters* herhaalt dat 2 percent van de bedrijven bij Boeren op een Kruispunt terechtkomt. Geraken ook biolandbouwbedrijven in moeilijkheden?

De heer *Riccy Focke* licht toe dat één biolandbouwbedrijf in behandeling is bij de vzw. De afzet van de bioboeren is stabiel en niet zo afhankelijk van de wereldmarkt, omdat er afzet is in de korte keten. Qua administratie is er wel arbeidsdruk, met onder meer de controles.

2.7. Familiale bedrijven

Volgens mevrouw *Els Robeyns* zijn het niet in eerste instantie kleine familiale bedrijven die bij de vzw aankloppen. Ook bij het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) zien we dat het niet de kleine bedrijven zijn die hun weg vinden. Zijn de kleine familiale landbouwbedrijven met uitsterven bedreigd en vinden zij ook niet de weg naar Boeren op een Kruispunt?

Volgens de heer *Dirk Peeters* evolueert het landbouwbeleid hoe langer hoe meer naar gestructureerde bedrijven, bvba's en nv's, en komt het familiale bedrijf in de verdrukking. Is er geen extra inspanning nodig om de familiale bedrijven toch te bereiken, want daar zijn echt wel problemen?

De heer *Riccy Focke* duidt dat de kleine familiale bedrijven wel degelijk de weg vinden naar de vzw, omdat ze weten dat ze met respect worden behandeld.

De heer *Dirk Lips* verduidelijkt dat Boeren op een Kruispunt geen grote industriële bedrijven heeft. Er zijn wel veel kleine gezinsbedrijven die gevangen zitten door prijsgarantiecontracten en integratie. Maar meestal gaat het om gezinsbedrijven.

2.8. Sociale maatregelen

Voor mevrouw *Els Robeyns* moet dringend nagegaan worden hoe we de problematiek van het onderscheid tussen de privé- en bedrijfsaansluiting voor energie voor landbouwbedrijven kunnen aanpakken.

Inzake de energieleveringen meent de heer *Jos De Meyer* dat tijdens de vorige legislatuur bij de bespreking van een decreet een amendement was goedgekeurd, met als doel een onderscheid te maken tussen de privéwoning en het bedrijf. Mogelijk werkt het systeem onvoldoende efficiënt, en dan moet bekeken worden of er aanpassingen nodig zijn.

Er werd op gewezen dat boeren niet op de hoogte zijn van de vrijstellingen van sociale bijdragen en de regeling voor studiebeurzen. Maar naar de crisispremie vindt men wel de weg, aldus mevrouw *Els Robeyns*. Klopt dat en is dat verschil louter te wijten aan communicatie?

De heer *John Crombez* vraagt tegen welke voorwaarden de overbruggingskredieten worden verstrekt. Ook daar zou het op korte termijn mogelijk zijn om iets te doen aan de brugfinanciering voor crisissituaties.

De boeren vinden de weg naar de crisispremie, omdat Boeren op een Kruispunt ze de weg wijst en de premie ook aanvraagt, benadrukt de heer *Dirk Lips*.

De heer *John Crombez* vraagt of er ook gepensioneerde landbouwers bij de vzw aankloppen?

De heer *Riccy Focke* licht toe dat er ook mensen zijn die een pensioen hebben aangevraagd, maar nog altijd niet rondkomen.

Voor de heer *Dirk Lips* is een belangrijk element voor het beleid dat gepensioneerde boeren en parttime boeren ook boeren zijn. Er zijn mensen die moeten bijverdienen bij hun pensioen en dus voor een deel boer blijven. In de toekomst zal dat ook in andere sectoren meer het geval zijn. En omgekeerd zijn er boeren die niet rondkomen zonder een bijkomend inkomen. Als zij niet meer onder het landbouwbeleid vallen, betalen de zwaksten het gelag.

De heer *John Crombez* vraagt of er ideeën zijn om een aantal taken die niet essentieel bij de landbouwtaken horen te bundelen en gezamenlijk, in naam van verschillende landbouwbedrijven, uit te voeren. Misschien is het wel goedkoper voor de landbouwbedrijven om een bijdrage te betalen voor bepaalde aanvragen zoals studiebeurzen en de taken waarvoor de bedrijven geen tijd meer hebben uit de bedrijven te halen.

Volgens de heer *Dirk Lips* kan deze piste echt verkend worden. Bepaalde administratieve taken zouden door externen kunnen gebeuren. De Mestbank bijvoorbeeld vult de papieren in en dat gebeurt goed. Een belangrijk deel van de landbouwers is niet in staat om die papieren zelf in te vullen. Het gaat dan niet over tijd hebben, maar over capaciteiten. Dan worden de papieren ten minste ingevuld door mensen die er geen belang bij hebben. Er zijn natuurlijk heel wat firma's die niet liever doen dan de papieren van de boer invullen, maar dan is er natuurlijk geen discussie meer mogelijk over de leveringsprijs.

2.9. Financiering

Volgens mevrouw *Cindy Franssen* wordt terecht de nadruk gelegd op de preventieve aanpak. Daar wordt door de vzw onmiddellijk de vraag naar meer middelen aan gekoppeld. De beste belegging die een overheid kan doen, is investeren in armoedebestrijding, stelt mevrouw Franssen. De roep van Boeren op een Kruispunt naar een structurele ondersteuning is terecht, omdat de armoedeproblematiek toeneemt.

De heer *Dirk Lips* beklemtoont dat Boeren op een Kruispunt nog nooit meer middelen heeft gevraagd van de overheid. Elke euro wordt optimaal voor landbouw ingezet en er worden elders middelen gezocht.

Uit welke fondsen komt de Vlaamse financiering voor Boeren op een Kruispunt, vraagt de heer *Dirk Peeters*.

De heer *Karlos Callens* wil graag een overzicht van de concrete financieringsbronnen en de bedragen.

De heer *Frans Coussement*, raadgever Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid van de minister-president, licht toe dat de Vlaamse financiering 300.000 euro per jaar bedraagt. Vorig jaar is er bij begrotingswijziging nog iets bijgekomen. Het gaat om gewone begrotingsmiddelen, die ook vroeger al ingeschreven waren. De maatregel voor bedrijven in moeilijkheden werd verlaten, om over te stappen naar de aanpak van Boeren op een Kruispunt en de middelen werden wat verhoogd door interne verschuivingen.

De besparingsmaatregelen voor 2010 werden niet toegepast op de subsidie aan de vzw. De ondersteuning is een duidelijke beleidskeuze en kan dus ook jaar na jaar verlengd worden.

Er is bewust voor geopteerd om de landbouworganisaties te betrekken, want de sector moet zich ook met deze problematiek bezighouden. Klassiek gebeurt dat niet, want de sector is meer met de voorlopers bezig en niet met de achterblijvers. Ondertussen is er het besef dat het ook een opdracht is van de landbouworganisaties en subsidiëren ze mee de vzw. Zoeken naar externe financiering is belangrijk, en daarbij is het belangrijk dat ook de provincies mee willen financieren. De vzw moet wel in alle onafhankelijkheid kunnen blijven functioneren en niet ‘in opdracht’ werken van eventuele financiers.

De heer *Dirk Lips* geeft een overzicht van de steun: 300.000 euro van Vlaanderen, voor drie jaar – nu het laatste jaar – 125.000 euro van Cera, voor drie jaar 80.000 euro – nu het eerste jaar – van de Boerenbond, de vijf Vlaamse provincies hebben beloofd vanaf dit jaar 10.000 euro per provincie te geven, de Koning Boudewijnstichting heeft 25.000 startkapitaal gegeven en ABS, KVLV en Boerenbond betalen 5000 euro lidgeld.

2.10. Maatregelen op korte termijn

De heer *John Crombez* vraagt of vanuit de commissie op korte termijn zaken kunnen gebeuren die kunnen helpen. Er werd verwezen naar de gestegen factuur voor energie voor serrebouw met 100.000 euro. Met heel concrete steun zou op korte termijn de energiefactuur verminderd kunnen worden.

Er is al veel gediscussieerd over de prijzen en de marges, maar er is ook een groot probleem met de kosten die de land- en tuinbouwbedrijven de voorbije jaren hadden. Misschien is het gemakkelijker om daarop op korte termijn in te grijpen dan op het aspect van de prijsvorming, oppert de heer Crombez.

Wat zou de belangrijkste raad zijn van de vzw voor jongeren die starten, vraagt de heer *Jos De Meyer*. Wat is, op basis van de contacten met een beperkt segment van de sector, de mensen die in crisis zitten, de belangrijkste suggestie voor de landbouworganisaties en het beleid?

Voor de heer *Dirk Lips* is het duidelijk: zorgen voor eerlijke en transparante prijzen en mensen uitnodigen die de sector goed kennen om tips te geven welke wetswijzigingen doorgevoerd kunnen worden, om er echt voor te zorgen dat de prijzen eerlijker en transparanter worden. Steeds meer mensen, ook liberale professoren, zijn niet meer overtuigd dat de markt nog alles regelt. Misschien is er weer meer nood aan wetgevend werk.

Vorming is een ander belangrijk punt. Kan iemand met een diploma beroepssecundair onderwijs vandaag nog landbouwer worden? Er zullen steeds voorbeelden komen van successen, maar men moet ook naar het gemiddelde durven kijken. Volgens de heer Lips moet de minimumnorm professionele bachelor Agro- en biotechnologie zijn.

De heer *Frans Coussement* vult aan dat er voor het VLIF wel vormingsvoorwaarden zijn. Er kan wel de vraag worden gesteld of ze scherp genoeg zijn.

Het beleid kan ervoor zorgen dat de prijzen transparanter zijn, dat boeren de prijs krijgen die ze verdienen, stelt de heer *Dirk Lips*. Op dat vlak kan door wetgeving echt wel veel gebeuren. Schaf bijvoorbeeld zo snel mogelijk af dat men runderkarkassen mag aanbieden in negen verschillende vormen. Maak dat de prijzen transparant en gekend zijn en eenduidig bepaald worden. Er wordt gigantisch veel kapitaal aan de landbouw onttrokken door intransparante prijzen.

De oplossingen voor de problemen zijn divers, maar twee zaken zijn voor de heer Lips heel belangrijk: vorming en transparante prijszetting. Heel veel winst wordt niet gegeven aan degene die ervoor gewerkt heeft in de landbouwsector.

De voorzitter,

Jos DE MEYER

De verslaggever,

Tine EERLINGEN